

MIHAI LUCHIAN

Arcașii Bucovinei

Comuna Frumosu

**– Cetatea arcașilor de munte –
1905-1940**

SUMAR

1. Argument de mândrie arcășească.....	7
2. Obștile nordice ale țării.....	11
2.1. Descălecatul – întemeierea Moldovei.....	11
2.2. Răpirea Bucovinei.....	14
2.3. Configurarea Bucovinei și delimitarea hotarului.....	18
2.3.1. Prima grănițuire a Bucovinei.....	19
2.3.2. A doua grănițuire a Bucovinei.....	22
2.4. Forme de organizare administrativă a Bucovinei Imperiale	24
3. Starea și compoziția demografică din Bucovina.....	27
3.1. Interesele etnice ale Imperiului Habsburgic.....	27
3.2. Acțiunea de germanizare a Bucovinei.....	30
3.3. Acțiuni și influențe polone în Bucovina Imperială	37
3.4. Manifestări și obiective etnice ale rutenilor în Bucovina Imperială	39
3.5. Condiția românilor din Bucovina Imperială.....	46
4. Naționalism și identitate românească în Bucovina Imperială	55
4.1. Pe drumul mântuirii – înființarea Societăților Arcășești.....	55
4.2. Comuna Frumosu de Bucovina – Cetatea Arcașilor de Munte	62
4.2.1. Despre începuturile localității Frumosu	63
4.2.2. Prima „Arcășie” din munții Bucovinei.....	64
4.3. Ecoul înființării Arcășiei din Frumosu	70
5. Arcașii din Bucovina și idealul panromânesc	75
5.1. Prezența bucovineană la Expoziția din București – 1906.....	75
5.2. Activitatea Societății „Dacia” pentru deplasarea în Regatul României.....	80
5.3. Mesajul arcașilor – consecințe politice și în plan identitar...83	

6. Deziderate și împliniri arcașești în Bucovina Imperială.....	89
7. Arcășiiile din Bucovina în timpul Marelui Război.....	99
8. Arcașii Bucovinei în efortul realizării Marii Uniri.....	104
9. Activitatea arcașilor bucovineni în perioada interbelică .	110
10. Credința creștină în obștile Bucovinei.....	119
10.1. Pe drumul mântuirii.....	119
10.2. Biserica creștin ortodoxă din Bucovina în lupta pentru Marea Unire	126
10.3. Parohia din Frumosu	130
11. Păstrătorii Drapelului Arcașilor din Frumosu	135
12. În loc de concluzii	139
12.1. Bucovina în contextul geopolitic european premergător Primului Război Mondial.....	139
12.2. Bucovina pe drumul Unirii cu România.....	145
12.3. Bucovina între unitate și disparitate ucraineană	150
13. Anexe	153
14. Bibliografie	185
14.1. Lucrări generale și speciale	185
14.2. Publicații-periodice	186
14.3. Surse on-line	187

1. ARGUMENT DE MÂNDRIE ARCĂȘEASCĂ

De-a lungul vremurilor, arcașii din oștile moldave ale lui Ștefan cel Mare s-au remarcat simbiotic, dominant prin coeziune, luptă, spirit identitar, comuniune de viață în obști compacte și asocieri din vechime pe aceste plaiuri ale românismului binecuvântate de Dumnezeu. Asistăm, la început de secol XX, la înființarea arcășiei ca unică organizație românească cu obiective complexe de factură, culturală, patriotică, civic educațională, structurată militar și cu pregătire adecvată în domeniu, dispusă în zona de munte a Dornelor, Câmpulungului și Humorului, ținutul Sucevei, Rădăuților și Cernăuțiului până la șesurile moldave grănițuite la nord de râurile Colatin, Ceremuș și Nistru.

Arcășia din Bucovina a fost înființată în perioada de sfârșit a Imperiului Austro-Ungar ca adevărate organizații iubitoare de trecut, responsabile cu obligațiile respectivului prezent și prin năzuințe, păstrătoare de valori românești în viitor.

Arcașii din Bucovina au militat și păstrat de-a lungul timpului obiceiurile, portul și graiul moștenit de la înaintași, valori multiple ce vor fi revigorate cu multă mândrie în momentul dezrobirii de sub autoritatea austriacă pentru ca ei să devină crainicii vremurilor noi, premergători ai evenimentelor de reconstrucție și împlinire națională dar și în perioada anilor, postum încheierii Primului Război Mondial.

Arcașii din Bucovina au fost candela luminii, focul din vatră și speranța caldă din sufletul înaintașilor noștri care a ținut trează conștiința poporului din Moldova de Sus apărată

de Ștefan cel Mare. Tot ei au fost pavăza și căminul protector al pelerinilor ce se nevoiau de Sfânta Maria pentru a îngenunchea cu respect și pioșenie în ajunul și marile zile de sărbătoare creștin ortodoxe care înalță și mai mult în inimile noastre Ctitoria de Suflet și Odihnă a marelui voievod de la Putna precum și osteneala mănăstirilor Sucevița, Moldovița sau Dragomirna.

Crezul arcașilor a însuflețit și dat tărie în perioada interbelică, tuturor organizațiilor care militau pentru dezvoltarea și consolidarea României Mari. Cea mai importantă care s-a menținut în memoria colectivă a fost asociată conceptului de strajă a țării prin care se extinde la nivel național pregătirea patriotică a tineretului pentru apărarea valorilor românești. În acest context cuprinzător se remarcă fuziunea, unitatea și identitatea de crez a năzuinței românilor din toate zonele țării pe un plan de reală maturitate patriotică, proces simbiotic de amploare la care au contribuit din plin organizațiile arcășești bucovinene din perioada interbelică.

Arcășia din Bucovina, ansamblul activităților organizate și desfășurate la nivelul obștilor din Nordul Moldovei, dar și scrierile vremii au fost plămădite pe temelia năzuințelor, prin eforturile depuse de înaintașii noștri pentru eliberarea de sub autoritatea Austro-Ungară și unirea într-un stat unitar național a tuturor românilor.

„Arcășiile” au înfruntat cu stoicism asupra cezarocrăiască, devenind drapelul care a ținut trează conștiința poporului moldav din Țara de Sus a lui Ștefan cel Mare, dar și din celelalte ținuturi valahe. Organizații de reală valoare identitară au păstrat neatinsse comorile de grai, de port, de atitudine civică și familială, de bunătate și comportament creștin ortodox moștenite prin secole. Marea Unire din anul 1918 a permis împlinirea aspirațiilor multor generații pe altarul de jertfă al întregii națiuni, prin credință, muncă perseverentă și luptă, proces simbiotic în care tineretul țării a fost plasat într-o poziție de maximă responsabilitate civic-românească, devenind stindard de unitate și coeziune.

Comuna Frumosu din Ocolul Câmpulungului înființează la data de 17 decembrie 1905 prima Arcășie din Munții Bucovinei, numită „Ștefan cel Mare” în memoria marelui voievod. În prezența studentului Filaret Doboș, președintele Societății „Dacia”, ale autorităților locale comunale, de Ocol al Câmpulungului și ale conducerii Ducatului Bucovina din Cernăuți s-au întocmit toate documentele prevăzute de statut. Au fost aleși în comitetul de conducere al arcașilor directorul școlii, profesorul Anatolie Popescu, și cantorul bisericesc, Nicolae Bălan.

Sfințirea Drapelului „Arcașul” din Frumosu a avut loc la data de 25 februarie 1906, festivitate organizată în comună cu deosebită responsabilitate, demnitate și multă mândrie, la care au participat un mare număr de cărturari și țărani sosiți din localitățile vecine, respectiv Vama, Vatra Moldoviței și Moldovița, din Gura Humorului, Frasin, Câmpulung sau Vatra Dornei, dar și din Cernăuți, români patrioți care și-au manifestat adeziunea pentru această inițiativă cu un entuziasm și o dăruire greu de anticipat. În tot acest timp, Imperiul Austro-Ungar a dus o politică dură de distrugere a identității românești în toate teritoriile pe care le ocupau pe nedrept, primind o replică fermă atitudinală din partea Arcașului „Ștefan cel Mare” – Frumosu. Entitate patriotică nou constituită, acest model va fi urmat aproape de către toate obștile românești din Bucovina.

Cultivarea demnității în asociațiile arcășești era asociată existenței, propășirii sau dispariției românismului din Bucovina în relația cu dominanța imperială și conflictele interetnice utilizate ca instrumente de control: politice, administrative, culturale și de educație, practicate în acele vremuri.

Actualmente, condiția românului, a românismului, dar și a întregii țări devine gradual tot mai precară într-o Uniune Europeană și o asociere la NATO dominată de multiple interese ascunse, subversive, frecvent obscure, concurente sau contradictorii, pronunțat ilegale și imorale. Prin educație și biserică românul știe și simte că starea de umilință, smerenia

sunt sentimente umane interioare pe care le adresăm dumezeirii pe când demnitatea și mândria de român se adresează țării și tuturor realităților care excedă granițele naționale.

Umilirea persoanei, a grupului etnic sau cea interstatală nu trebuie ignorată sau tolerată, iar cultivarea demnității nu poate fi confundată cu mândria care poate deveni un crez, un principiu de viață, deci o valoare morală. Altfel, există riscul ca mulți să ignore, să minimalizeze sau chiar să batjocorească credința și condiția noastră milenar apostolică.

Nevoia perpetuă de reabilitare a românismului a generat apariția lucrării, autorul având obligația morală a reiterării crezului Arcașilor bucovineni în obștea din Frumosu, în Bucovina dar și în întreaga țară. O carte pe cât posibil cuprinzătoare prin documentare temeinică, obiectivă despre „Arcașii Bucovinei” poate prezenta o mare importanță și acum, după mai mult de o sută de ani de la înființarea primelor organizații patriotice destinate prioritar redeșteptării naționale, reasezării și sedimentării spiritului tradițional românesc.

2. OBȘTILE NORDICE ALE ȚĂRII

2.1. Descălecatul – întemeierea Moldovei

Din vremuri îndepărtate, la miazănoapte și în zona răsăriteană a Munților Carpați s-au înjghebat vrednice obști românești, cunoscute și recunoscute prin multe dintre hrisoavele vremii. Pământuri binevoitoare, pământuri primitoare cu case, ogoare, cirezi de vite, stâne cu oi și câini pe măsură, toate păstorite de călăreți sprinteni care-și apărau ocolul de obște împotriva năvălirilor barbare în văile apelor năvalnice ale râurilor Tisa, Nistru, Colacin, Prut, Siret, Moldova sau Bistrița.

Vitejia și măreția vieții lor au făcut posibilă edificarea, acum aproape un mileniu, a Țării Bolohovenilor, Valahia Moravă, Țara Săpenițului iar ceva mai târziu, Țara Moldovei lui Dragoș și Bogdan Voievod cu hotarele mărginite de Nistru, Marea Neagră, Dunăre și Carpații de Răsărit. Hotarele nordice ale Moldovei erau înscrise în arealul care se va numi mai apoi Țara de Sus, cunoscându-se că Bogdan, domnul Moldovei, a fost menționat în tabloul cronicilor vremii și înmormântat în biserica de lemn „Sf. Nicolae” din Rădăuți, devenită, la puțin timp, necropolă domnească în care se odihnesc și alți domni care au gospodărit cu multă vrednicie această urbe, drept capitală a ținutului, precum Lațcu, Roman I sau Ștefan I.

Istoricii admit că tot aici și-a avut reședința și Bogdan, care a pus temelia unei organizări bisericești proprii cu autoritate de episcopie, ascendent și prerogative caracteristice imediate de mitropolie moldavă. Aceste decizii au urmărit instituirea unei mitropolii autonome, concomitent cu obținerea

protecției Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol și, implicit, a împăratului bizantin, într-o primă încercare de legitimare internațională a existenței și implicit a independenței Țării Moldovei prin orientarea spirituală către cel mai important centru al lumii creștin-ortodoxe.

Moldova cea Mare, Moldova lui Ștefan cel Mare, cuprindea o parte din Galiția, până spre Lvov. Este inadmisibil ca istoriografia să descrie Moldova medievală în limitele graniței actuale a României, respectiv a Republicii Moldova. Documentele istorice moștenite nu valorifică integral adevărata hartă a Moldovei lui Ștefan cel Mare, probabil pentru a nu sensibiliza posesiunile, structura demografică modificată și, mai ales, modul de dobândire a acestor ținuturi de către Ucraina de astăzi.

Moldova se întindea la nord până la izvoarele Nistrului și Prutului, până la cetatea Cameniței, respectiv dincolo de cetatea Hotinului, învecinându-se cu Regatele Poloniei, Ungariei și Lituaniei (pe atunci, Rusia kieveană era sub ocupație lituaniană).

Primul hrisov acordat de către domnitorul Alexandru cel Bun în anul 1408 confirma târgului Cernăuți un privilegiu sub formă de tratat cu orașenii din Lvov, dar și „[...] cu tot poporul lor”. Această primă atestare a orașului Cernăuți menționează „[...] așezăminte despre vămi”, dar și prevederea expresă de „vamă pentru car”, ce confirmă, după normele vremii, dispunerea orașului mult în interiorul țării, departe de granița de nord a Moldovei.

Un teritoriu mare, bogat și bine populat cu obști moldave se afla sub stăpânirea Moldovei între Camenița și Pocuția (Galiția de sud), vechi teritoriu al valahilor. Cronicile maghiare menționează, în anul 1308, un voievod român al țării Haliciului (Galiția) care reușește să-l salveze de puterile regelui ungar pe Împăratul Otto al III-lea al Bavariei, ce fugise din captivitatea regelui Ungariei. Aici era întemeiată Țara Săpenițului, recunoscut voievodat valah aflat sub stăpânirea Moldovei lui Dragoș și a lui Bogdan.

Cazimir al III-lea anexează Pocuția pentru puțin timp în 1349, Dlugosz, un recunoscut cronicar polonez, face mențiuni explicite despre o expediție polonă la 1359, învinsă în Țara Sapeișului (Moldova de nord). Același înscris vorbește și de Alexandru Românul la 1379, drept mare proprietar de moșii în aceste părți de țară a vlahilor.

Când Moldova arăta slăbiciune, Polonia reocupa acest ținut (scrie istoricul Viorel Dolha). Prin anii 1445, Pocuția este din nou ocupată de oștile poloneze, apoi este cumpărată, răscumpărată sau cedată ca moștenire de câteva ori între Lituania și Polonia, iar în anul 1463, Polonia o răscumpără, adunând suma necesară printr-un impozit aplicat locuitorilor provinciei.

Ștefan cel Mare consideră că era necesar să preia Pocuția pierdută de Ștefan al II-lea, fapt împlinit în august 1490, când Moldova stăpânea deja Colomeea, Haliciul și asediau cetatea Sniatyn, polonezii surprinși și inferiori au propus negocieri de pace. Victoria din Codrii Cosminului (1497) îi întărește autoritatea. De îndată sunt numiți în fruntea administrației moldoveni, sunt preluate veniturile provinciei și se reglementează ridicarea feciorilor la oaste.

Moldova lui Ștefan cel Mare era un stat mare și puternic, care se întindea spre nord pe linia demografică a locuitorilor români până dincolo de Codrii Cosminului, Țara Sapeișului și Colomeea, în fapt incluzând toată partea de sud a Haliciului sau Galiției. Dominanța moldavă este menționată și de Bogdan, urmașul lui Ștefan, care, în anul 1509, va trece Nistrul, asediind cetatea Camenița, va înainta până la Lvov și va aduce înapoi clopotele din bisericile prădate anterior de către poloni.

În anul 1530, oastea lui Petru Rareș, având 12 garnizoane destinate pentru pază, stăpânește autoritar toată Pocuția (sunt incluse 13 orașe și târguri și câteva sate) locuite atât de ruteni cât și de moldoveni, care se conduceau după „jus valachicum”, afirmă cronicarul Grigore Ureche.

Prin măiestria în luptă a buzduganului, a baltagului, a paloșului și sulitei, alcătuirea simbiotică în gând și faptă a

tuturor tagmelor norodului de la arcaș până la domn și de la opincă până la vlădică, toți au adus faimă și strălucire acestor așezări, au înfrânt vreme îndelungată la hotare trufia și lăcomia domniilor vecine. Țărănimea liberă, răzeșii, au fost baza oștirii și libertății pământurilor Moldovei pentru mult timp. Odată cu îngenuncherea lor și umbrirea mândriei luptătorilor arcași, prin înstrăinarea boierimii locurilor, asistăm la un proces lung de vlăguire a țării. Cetățile pierd din forță, zidurile se șubrezes, iar norodul, care devine tot mai indiferent, se înstrăinează de rostul, interesele prezente și de viitor ale țării. Cetățile cad în ruină odată cu pierderea drepturilor de proprietate asupra obștilor și târgurilor, iar cesiunile domnești devin tot mai frecvente, mai profunde, mai păguboase și mai dureroase.

Falnicii arcași, căpitanii, starostii, vornicii și pârcălabii pământului au fost înlocuiți prin trădare, minciună și ticăloșie de către jolnirii¹ poloni și ienicerii turci în cetățile de la Nistru, la Suceava, Putna și Hotin de către cătanele împărătești, iar prin Codrii Orheiului și Lăpușnei hăituiiau fără răgaz cazacii țarului. Bunurile bisericii creștin ortodoxe, atâtea câte mai erau împrejurul parohiilor, au fost și acestea căpușate de fanarioții cu îndoielnică obârșie balcanică, dar dominant greacă și albaneză.

2.2. Răpirea Bucovinei

Zona geografică care a dobândit în timp un specific unic, Bucovina, este cantonată între un orient românesc și un occident continental, pronunțat german, cu reale influențe de factură slavă, tot mai dominant din secolul al XIX-lea. Bucovina devine o entitate geopolitică distinctă începând cu anul 1775, odată cu includerea unei suprafețe de circa 10.442 km² din partea de nord, nord-vest a Moldovei în

---

¹ Mercenar polonez, Lința E., *Termeni militari de origine polonă în limba cronicarilor români*, p. 6. <https://www.google.com/search?q=jolnirii+poloni&oq=jolnirii+poloni&aqs=chrome..69i57j33i160l4.7775j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8>, accesat la data de 02.08.2022.

componenta Imperiului Habsburgic. Actualmente, Bucovina este împărțită între două state, respectiv partea de sud care aparține județului Suceava din România, și partea de nord, care este inclusă regiunii Cernăuți din compunerea Ucrainei.

Bucovina istorică a aparținut Principatului Moldovei. Se apreciază că toponimul „Bucovina” este de origine austriacă, care se traduce prin „Țara Fagilor” sau „Țara de Fagi”. Pentru prima dată, acest ținut este atestat într-un document emis de cancelaria Moldovei din timpul domniei lui Roman I, datat 30 martie 1392. Teritoriu autentic românesc, Bucovina face parte integrantă din corpul și istoria Moldovei în toată perioada de la întemeierea țării și până la anexarea provinciei de către Curtea Imperială de la Viena, adică, în perioada cuprinsă între anii 1359-1775².

Stăpânirile austriece, polone și rusești din nordul și estul Moldovei au manifestat în permanență tendința de cucerire și anexarea teritoriului Bucovinei. Acest proces s-a amplificat prin lipsa unui control real administrativ și de protecție militară din partea Imperiului Otoman, context în care Austria va depune eforturi pe multiple planuri pentru a-și atinge scopul urmărit.

Războiul ruso-turc dintre anii 1768-1774 s-a încheiat cu victoria Rusiei, iar prin Tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi, din anul 1774 cidor între Transilvania și Provincia Galiția, situată în zona de nord a Moldovei, ca recunoaștere a sprijinului diplomatic și a faptului că nu a intervenit în război de partea Rusiei, cesiune care a fost acceptată, cu toate intervențiile, opoziția și protestele oficiale exprimate de domnitorul de atunci al Moldovei, Grigore al III-lea Ghica Vodă.

Concomitent cu pretențiile exprimate pe cale diplomatică la Înalta Poartă de către ambasadorul Austriei și cu mituirea unor înalți dregători pentru a forța Turcia să cedeze, armata austriacă a ocupat unele puncte strategice în partea de nord a Moldovei începând cu toamna anului 1774. Procesul cesiunii teritoriale a fost accelerat de mai mulți factori,

² Luchian, M., Luchian, S., *Bucovina – identitate și emancipare națională*, Ed. „Cartea Românească Educațional”, Iași, 2020, p. 15;

printre care dominanți au fost: slăbiciunea și disensiunile interne ale Moldovei, absența unei armate proprii semnificative, retragerea precipitată, autoimpusă, a trupelor ruse comandate de feldmareșalul Piotr Rumianțev (Romanzov) ș.a.

În consecința jocului politic și manevrelor diplomatice, a corupției administrative dar și a intimidării prin prezența forței militare în spațiul nord-moldav, Turcia a semnat actul cedării Bucovinei către Austria. Astfel, își face debutul în istoria noastră o entitate nou definită, Bucovina, un teritoriu ilegal și imoral rupt din trupul Moldovei prin abuzul și complicitatea marilor puteri ale vremii. Cesiunea teritorială s-a oficializat documentar la data de 7 mai 1775, în temeiul Convenției încheiate de Imperiul Habsburgic cu Sublima Poartă³, iar delimitarea în teren a granițelor s-a perfectat scriptic prin Convenția din 12 mai 1776⁴.

Astfel, „de facto” din 1774 și „de jure” din anul 1775, respectiv 1776, partea de nord a Moldovei, cu vechea capitală în cetatea Sucevei, cu istoricele ținuturi: Dorna, Câmpulung, Humor și Rădăuți, inima țării cu renumitele mănăstiri de la Putna, Sucevița, Moldovița, Humor și Voroneț, cu zonele Cernăuți și Storojineț până la Colacin, Ceremuș, Hotin și Nistru au intrat sub dominația Austriei, autoritate care s-a manifestat prin maximă fermitate pe durata celor 144 de ani, până la sfârșitul Marelui Război din 1918.

Demn de remarcat este faptul că Grigore al III-lea Ghica Vodă, domnul fanariot al Moldovei din acea perioadă, albanez de origine, numit de Înalta Poartă pe scaunul principatului s-a opus nelegiurii ce s-a făcut țării. A protestat prompt și energetic față de anexarea Bucovinei, fapt care i-a atras dușmănia sultanului și mai apoi, în 1777, condamnarea la moarte⁵.

³ <https://timpul.md/articol/7-mai-in-istorie-1775-bucovina-este-rupta-din-trupul-moldovei-si-anexata-de-imperiul-austro-ungar.html>, accesat la data de 02.08.2022.

⁴ https://ro.wikipedia.org/wiki/Ducatul_Bucovinei, accesat la data de 02.08.2022.

⁵ Luchian, M., Luchian, S., *Bucovina – identitate și emancipare națională*, Iași, Ed. „Cartea Românească Educațional”, 2020, pp. 15-16.